

Cecilie Felicia Stokholm Banke, Signe Bergman Larsen, Janne Laursen, Martin Schwartz Lausten og Hanne Trautner-Kromann

En indvandringshistorie. Jøder i Danmark i 400 år

Dansk Jødisk Museum, 2018

Af Anders Jerichow

Jøder i Danmark. Det behøver ikke et spørgsmålstejn – det skulle lige passe. Men så alligevel: ”Jøder i Danmark i 400 år” ... både jøder og ikke-jøder vil fornemme netop et spørgsmålstejn. Jo, der var en tid uden jøder i Danmark. Selvfølgelig er vi i Danmark, vil jødiske danskere sige. Selvfølgelig er de i Danmark, vil de fleste ikke-jødiske danskere sige.

Dansk Jødisk (ingen bindestreg) Museum har udgivet en smuk bog om de 400 år under hovedtitlen *En indvandringshistorie*. For nogle er den måske en provokation i en tid, hvor Danmark i ubehagelig grad vender sig imod indvandrere. Antipatien er ikke aktuelt vendt imod jøder. Men som bogen viser, var jøder aldrig blevet en del af den danske mosaik uden indvandring, og den jødiske historie er gennem alle 400 år mangfoldiggjort ved ny og fortsat indvandring – fra starten med først sefardiske jøder, som Kong Christian 4. lod tiltrække i håb om, at de ville skabe vækst, senere af de ashkenaziske jøder, som kongen ellers i første omgang ville undgå, fordi han mente, de ville være en belastning. Kender vi tankegangen? Det berømte ”frihedsbrev” fra 1814 gav jøder adgang og udsigt til lighed, om end ikke straks ret til at stemme ved stænderforsamlinger ligesom andre. Senere kom bølger af indvandrere fra Østeuropa – med nye vaner og med jiddisch som deres sprog – og for ikke så lang tid siden kom den seneste bølge af jødiske indvandrere eller rettere flygtninge – skelner vi i dag? – fra Polen.

Den nye bog skildrer forbilledligt og billedrigt den jødiske historie fra indvandring til naturligt borgerskab og med et fint øje for, hvordan kendte elementer i ”danskheden” – for eksempel Ægget, Brandes, Mågestellet, Rød Aalborg og så videre – har rødder i noget jødisk. Bogen skildrer de tilkommende jøders baggrund, den kultur, de har bragt med sig til Danmark, kirkens skiftende forhold til de nye medborgere, og deres ”bidrag” til det danske samfund, og meget bedre kan det ikke gøres på 178 sider.

Anmeldelser

Alligevel kommer vi ikke uden om, at den største, den mest kendte, og den måske mest kollektive fælleshistorie for jødiske og ikke-jødiske danskere er dén om redningen af danske jøder i oktober 1943. På omslaget står der faktisk ”de” danske jøder – altså ”redningen af de danske jøder”. Og der er ingen tvivl om, at det er en historie, Danmark kan være stolt af – fordi det kunne være gået meget værre. Men dels gik det faktisk meget værre for de fem procent, som blev deporteret til Theresienstadt. Og dels dækker redningen af de fleste til Sverige også over den traumatiske historie, at besættelsesmagten i oktober 1943 igen satte spørgsmålstegn ved de jødiske danskeres ”danskhed”. Det endte med de flestes redning i et mageløst eksempel på solidaritet.

Men det satte også en lille tvivl, en sårbarhed og en uro i jødisk forankring. Og selvom bogen gør sit yderste for at skrive den positive, den smukke, den konstruktive historie om jødiskheden i danskheden og omvendt – så rummer bogen også utrygheden ved antisemitismen, som lykkeligvis ikke er en påtrængende eller overhængende trussel i dag. Men selv i de seneste årtier har antisemitismen stukket sit fjes frem – ved *hate speech*, ved terror, ved forsøg på at gøre herværende jøder ansvarlige for forhold i Mellemøsten. I dag står politi og soldater derfor i flere københavnske gader i døgnbemanning. Nogle vil sige, at det er, fordi der er jøder i gaden – mens andre vil fastholde, at det er, fordi racister eller terrorister truer folk i gaden. Det smager af forskellen på redning og behovet for overhovedet at skulle redde. Det er opmuntrende, at samfundet beskytter. Men det er bekymrende, at der er behov for beskyttelse.

Som læser ville det være rart at kende forfatterne til de respektive bidrag. Beslutningen om at fremstå som et kollektiv forlener i stedet bogen med et skær af museums katalog. Det ville også have været rart med et systematisk eller personligt forslag til litteratur frem for en tilfældig liste. Men bogen giver et fornemt rids af den jødiske historie i Danmark og af Danmarks

erfaring med en helt særlig indvandring. Må de næste 400 år blive endnu bedre og ikke kun for jøder – uden *hate speech*, uden antisemitisme, uden anfægtelse, uden behov for beskyttelse. Faktisk fik Christian 4. en ret god idé.